

07

ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน: พระราชบันทึกเหตุการณ์
ที่สื่อสะท้อนพระบุคลิกภาพของพระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

The Spanish Coronation: The Account
of Events Reflecting King Rama VI's
Personality

กิตติชัย พินโน *

Kittichai Pinno

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

บันทึกประจำวันเป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเป็นเรื่องส่วนบุคคล ผู้เขียนร้อยเรียงขึ้นเพื่อแสดงเหตุการณ์หรือเรื่องราวตามทรรศนะของตน วรรณกรรมประเภทนี้แม้จะนำเสนออย่างเป็นอัตวิสัย แต่เนื้อความบางตอนก็มีแง่มุมมองที่น่าสนใจ และบางตอนอาจพบได้ยากจากข้อเขียนประเภทอื่น ในทางวิชาการ ข้อมูลในบันทึกอาจช่วยให้เห็นภาพสังคมในขณะนั้น หรือช่วยเติมเต็มเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้ ส่วนในทางวรรณกรรม งานเขียนประเภทนี้จัดอยู่ในวรรณกรรมอัตชีวประวัติซึ่งเป็นสารคดีชีวิตบุคคลที่ช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นบุคลิกภาพของผู้เขียน ได้เรียนรู้และเข้าใจทรรศนะที่ผู้เขียนมีต่อเรื่องราวและประสบการณ์ชีวิต **ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน** เป็นพระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีคุณค่าทั้งในฐานะเป็นบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และเป็นสื่อสะท้อนพระบุคลิกภาพขององค์ผู้ทรงพระราชนิพนธ์

คำสำคัญ: ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, บันทึกประจำวัน, อัตชีวประวัติ, บุคลิกภาพ

A b s t r a c t

A diary is a form of literature whose contents concern personal accounts of its author in a way that expresses the author's view about certain events or stories. Although its contents are presented in a subjective way, some of them have interesting subjects rarely found in other kinds of writing. Academically, a record of the person who witnessed an event can reflect the social context of the time or become a jigsaw piece that helps complete the history. In literary studies, a diary is categorized in the genre of autobiography, a non-fictional account of a person's life, that makes the reader recognize the author's personality and gives an insight into the author's view of his/her life experience. **The Spanish Coronation**, a diary written by King Rama VI, is worthy of consideration for its historical records and reflection of the author's personality.

Keywords: The Spanish Coronation, King Rama VI, Diary, Autobiography, Personality

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีเรื่องเล่า (narrative) และการเล่าเรื่อง (narration) เพื่อใช้สื่อสารแลกเปลี่ยน และเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน เรื่องเล่ามิได้หมายถึงเรื่องสมมุติหรือเรื่องแต่ง เช่น นิทาน เรื่องสั้น นวนิยาย ซึ่งเป็นบันเทิงคดี (fiction) เท่านั้น แต่อาจเป็นเรื่องจริงซึ่งอยู่ในขอบข่ายงานเขียนสารคดี (non-fiction) ได้ด้วย เรื่องเล่าประเภทหลังนี้นำเสนอได้หลากหลายรูปแบบ เช่น ชีวิตประวัติ อัตชีวประวัติ จดหมาย อนุทิน บันทึกการเดินทาง บันทึกประสบการณ์ ฯลฯ ในบรรดางานเขียนเหล่านี้ อนุทินหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าบันทึกประจำวันสามารถสะท้อนบุคลิกภาพหรือความเป็นตัวตนของผู้เขียนได้เด่นชัดที่สุด

บันทึกประจำวัน (diary) เป็นวรรณกรรมที่บอกเล่าเรื่องราวชีวิตรายวันของผู้เขียนเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับเหตุการณ์ บุคคล หรือสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ทั้งนี้จะระบุวัน เวลา สถานที่ ข้อมูลสำคัญ ตลอดจนทรรศนะและความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อเหตุการณ์นั้นๆ ไว้ด้วย เรื่องที่บันทึกส่วนมากเกิดขึ้นจากสิ่งที่น่าสนใจและสร้างความรู้สึกลึกซึ้งแก่ผู้เขียน เช่น ความสุข ความยินดี ความทุกข์ ความโศกเศร้า ความกังวลใจ ฯลฯ เหตุการณ์หรือเรื่องราวทั้งหลายในบันทึกจึงมีความสำคัญไม่ทางใดก็ทางหนึ่งต่อชีวิตของผู้เขียน การจดบันทึกประจำวันในทางหนึ่งจึงเป็นไปเพื่อทบทวนและใคร่ครวญถึงสิ่งที่ได้พบเห็นหรือได้กระทำในแต่ละวัน นอกจากเพื่อเตือน

ความทรงจำแล้วยังเป็นการระบายออกทางอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนได้ด้วย

การเขียนบันทึกประจำวันเริ่มมีมาตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่คงเป็นธรรมเนียมอย่างใหม่ในสังคมไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ก่อนที่ความนิยมเขียนบันทึกประจำวันจะแพร่หลายออกไป (ราชบัณฑิตยสถาน 2552: 542) วรรณกรรมประเภทบันทึกประจำวันช่วงแรกๆ เป็นบันทึกร้อยแก้วเกี่ยวกับการเดินทางหรือการท่องเที่ยว เช่น เรื่องจดหมายเหตุรายวัน **ระยะทางเสด็จประพาสไทยโยค จ.ศ. 1239** เรื่องจดหมายเหตุรายวัน **ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบก ทางเรือ รอบแหลมมลายู ร.ศ. 109** เรื่องจดหมายเหตุรายวัน **ระยะทางเที่ยวชวากว่าสองเดือน** เรื่องจดหมายเหตุรายวัน **ระยะทางเสด็จประพาสชวาคั้งหลัง ฯลฯ** วรรณกรรมเหล่านี้เป็นพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ถือเป็น “ต้นเค้าการเขียนสารคดีท่องเที่ยวรุ่นแรกในประเทศไทย” (สรตี ใจสอาด 2542: 7)

บันทึกประจำวันนอกจากจะเขียนในรูปแบบบันทึกการเดินทางดังพระราชนิพนธ์ทั้ง 4 เรื่องข้างต้นแล้ว ยังอาจเขียนในรูปแบบจดหมายได้ด้วย เช่น **พระราชหัตถเลขาเมื่อเสด็จประพาสหัวเมืองชายทะเลตะวันออก** **พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จดหมายนายทรงอานุกาพเล่าเรื่องเสด็จประพาสต้นครั้งแรก** พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรม

วงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ฯลฯ โดยทั่วไปบันทึกประจำวันเป็นเรื่องส่วนตัวของผู้เขียนและของบุคคลใกล้ชิดจึงไม่นิยมจัดพิมพ์เผยแพร่ จะมีอยู่บ้างที่มีการพิมพ์แต่ก็มักเป็นกรณีเมื่อผู้เขียนล่วงลับไปแล้ว อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีการพิมพ์บันทึกประจำวันร่วมสมัยเป็นจำนวนมากแม้ผู้เขียนจะยังมีชีวิตอยู่ เช่น **บันทึกสวนตัวชาวยุริ** ของ ชาวยุริ ซากาโมโตะ **จนกว่าเด็กปิดตาจะโต** ของ สโรชา กิตติสิริพันธุ์ **เรไรรายวัน** ของ เรไร สุวีรานนท์ **กราบพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9** ของ ตินฉา แคนเซตต์ ฯลฯ แสดงให้เห็นว่างานเขียนประเภทนี้เป็นที่นิยมเขียนนิยมนำมาอ่านกันอย่างกว้างขวางมากขึ้น

วรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งที่มีลักษณะใกล้เคียงกับบันทึกประจำวันคือบันทึกความทรงจำ (memoirs) งานเขียนประเภทนี้มีใจเรื่องที่เขียนเป็นรายวัน แต่เขียนขึ้นหลังจากเหตุการณ์ทั้งหลายได้ผ่านพ้นไประยะหนึ่งแล้วในลักษณะเป็นการนึกย้อนหรือรื้อฟื้นความทรงจำ และมีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับบุคคลอื่นทั้งในด้านเรื่องราว เหตุการณ์ พฤติกรรม ฯลฯ มิได้เน้นเพียงเรื่องส่วนตัวของผู้เขียนเหมือนกับที่ปรากฏในบันทึกประจำวัน บันทึกความทรงจำที่รู้จักกันโดยทั่วไปมีหลายเรื่อง เช่น **ประวัติตันรัชกาลที่ 6** พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว **จดหมายเหตุความทรงจำของพระเจ้าไยกาเธอ กรมหลวงนรินทรเทวี** ของพระองค์เจ้าหญิงกุหรือเจ้าครอกวัดโพธิ์ (ต่อมาคือกรมหลวงนรินทรเทวี) **พื้นความหลัง** ของ เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชชน) ฯลฯ

บันทึกประจำวันเป็นเรื่องเล่าชีวิตส่วนบุคคล (personal narrative) ที่น่าสนใจ แม้จะเป็นประสบการณ์ชีวิตของปัจเจกบุคคลและมีความเป็นอัตวิสัยสูง แต่เรื่องเล่าดังกล่าวก็มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น หรือเกี่ยวข้องกับสังคมด้วยในฐานะที่ผู้เขียนเองก็เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม การอ่านวรรณกรรมประเภทนี้จึงเท่ากับเป็นการเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตของผู้อื่นเพื่อเป็นประสบการณ์ทางอ้อมของผู้อ่าน ในขณะที่อ่านก็จะเห็นแง่คิดมุมมองที่ผู้เขียนมีต่อสิ่งรอบตัวด้วย งานเขียนอัตชีวประวัติจึงมีคุณค่าเพราะเป็นทั้งบันทึกทางประวัติศาสตร์และสังคมโดยเฉพะอย่างยิ่งถ้าเรื่องนั้นเป็น

เรื่องของคุณคนสำคัญ ผู้มีชื่อเสียง หรือผู้มีอำนาจหน้าที่ในสังคม นอกจากนั้นการศึกษาบันทึกยังมีข้อดีด้านอื่นอีกดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2550: 16) ได้ทรงพระนิพนธ์ถึงประโยชน์ของบันทึกการเดินทางไว้ว่า “ผู้อ่าน] จะได้ทราบส่วนต่างๆ ในทางวรรณคดี และจะได้รู้เรื่องราวกล่าวพรรณมาถึงประเทศสถานที่ต่างๆ ซึ่งผู้แต่งได้ไปรู้เห็น มาด้วยตนเอง เป็นเครื่องประดับสติปัญญาของผู้อ่านในทางความรู้ด้วยอีกสถาน 1”

บทความนี้จะกล่าวถึงเรื่องราวราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน (The Spanish Coronation) พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะพระราชบันทึกที่กรายวันที่บอกเล่าเรื่องราว เหตุการณ์ ความทรงจำ และอารมณ์ความรู้สึกในคราวเสด็จเยือนกรุงมาดริด ประเทศสเปน เมื่อ พ.ศ. 2445

ภูมิหลังของพระราชบันทึก

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะดำรงพระอิสริยยศ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง The Spanish Coronation เป็นพระราชบันทึกที่กรายวันภาษาอังกฤษในคราวเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไปในการพระราชพิธีราชาภิเษกพระเจ้าอัลฟองโซ่ที่ 13 (Alfonso XIII de España) ที่กรุงมาดริด ประเทศสเปน ระหว่างวันที่ 15-22 พฤษภาคม พ.ศ. 2445 การเสด็จพระราชดำเนินในครั้งนั้นทรงบันทึกเรื่องราวการเดินทางจากกรุงปารีสไปยังสเปน กล่าวถึงบุคคลและเหตุการณ์ที่ทรงพบเห็น ตลอดจนพระราชทรรศนะที่มีต่อสิ่งต่างๆ ในกรุงมาดริด

ภายหลังพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ใช้พระราชบันทึกดังกล่าวสอนภาษาอังกฤษแก่นายจ่ายวด (ปานี ไกรฤกษ์) ครั้นสวรรคตแล้วท่านผู้หญิงดุขมิมาลา มาลากุล (สกุลเดิม ไกรฤกษ์) ผู้เป็นน้องสาวนายจ่ายวดได้เก็บรักษาพระราชบันทึกนั้นไว้เป็นเวลากว่า 50 ปี กระทั่งเมื่อมีการ

ตั้งหอวิชาฐานุสรณ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล จึงแปลพระราชบันทึกนั้นเป็นภาษาไทยให้ชื่อว่า **ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน** ต่อมาสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงพระนิพนธ์แปลพระราชบันทึกเป็นภาษาฝรั่งเศสโดยใช้ชื่อว่า **Le Couronnement Espagnol** แล้วโปรดให้พิมพ์ต้นฉบับทั้งสามภาษารวมเป็นเล่มเดียวกันเผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2531 โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังปรากฏในคำนำของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ว่า

[...] เมื่อได้ทรงแปลจนเสร็จบริบูรณ์แล้ว ยังมีพระราชประสงค์ให้พิมพ์หนังสือนี้ทั้งสามภาษาในเล่มเดียวกัน เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อประโยชน์ของนักเรียนและนักศึกษาในการศึกษางานแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาฝรั่งเศสและภาษาไทย และเพื่อนำรายได้จากการจำหน่ายหนังสือนี้สมทบทุนมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ฯ [...]

(หน้า 86)

ต่อมาใน พ.ศ. 2550 มีการพิมพ์อีก 2 ครั้ง เป็นการพิมพ์ครั้งที่ 2 และการพิมพ์ครั้งที่ 2 (ฉบับปรับปรุงแก้ไข) เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เจริญพระชนมายุ 84 พรรษา รวมจำนวนหนังสือที่พิมพ์เผยแพร่ทั้งหมดนับแต่การพิมพ์ครั้งแรก 9,000 เล่ม*

แม้พระราชนิพนธ์เรื่อง **ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน** จะเป็นพระ

* การพิมพ์ครั้งที่ 1 เป็นฉบับปกอ่อน จำนวน 2,000 เล่ม จัดพิมพ์โดยมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชูปถัมภ์ บริษัทโรงพิมพ์กรุงเทพฯ (1984) จำกัด มีจิตศรัทธาดำเนินการพิมพ์เพื่อสนองพระเจตนารมณ์โดยไม่คิดมูลค่า และหม่อมคัล่องเกษมสันต์ ณ อยุธยา รับซื้อหนังสือทั้งหมดไว้แล้วมอบให้มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ฯ แจกจ่ายไปยังบุคคลและห้องสมุดสถาบันการศึกษาต่างๆ การพิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นฉบับปกอ่อน จำนวน 3,000 เล่ม จัดพิมพ์โดยกรมศิลปากร ส่วนการพิมพ์ครั้งที่ 2 (ฉบับปรับปรุงแก้ไข) เป็นฉบับปกแข็ง จำนวน 4,000 เล่ม จัดพิมพ์โดยกระทรวงวัฒนธรรม

ราชบัณฑิตก็เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรายวัน แต่ก็มิใช่พระราชบัณฑิตที่กรายวันทั่วไป เพราะเป็นบัณฑิตเรื่องราวระหว่างการเดินทางเยือนต่างแดนเพื่อปฏิบัติพระราชภารกิจ ดังนั้นจึงอาจจัดให้เป็นพระราชบัณฑิตการเดินทางท่องเที่ยวได้ด้วย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2550: 25-26) ทรงจำแนกการเดินทางท่องเที่ยวไว้ 4 ประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวในตำแหน่งหน้าที่ราชการ การท่องเที่ยวโดยติดตามพระสงฆ์ไปธุดงค์ การท่องเที่ยวโดยติดตามพ่อค้า และการท่องเที่ยวตามลำพัง โดยนับเป็นการเสด็จพระราชดำเนินเยือนกรุงมาดริด ประเทศสเปน จึงนับเป็นการท่องเที่ยวในตำแหน่งหน้าที่ราชการ คือไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เรื่องเล่า เรื่องราว และเหตุการณ์ในพระราชบัณฑิต

พระราชบัณฑิตในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสเปนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีทั้งสิ้น 8 ฉบับ ทรงพระราชนิพนธ์ฉบับแรกเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2445 และฉบับสุดท้ายเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม ปีเดียวกัน บางวันมิได้ทรงบันทึกเนื่องจากมีพระราชภารกิจมากคือวันที่ 18 และวันที่ 21 พฤษภาคม ดังที่ทรงเล่าว่า “ไม่มีเวลาเขียนเลย เพราะกลับถึงที่พักก็ตึกเสียแล้ว” (หน้า 95) ดังนั้นวันที่ 19 พฤษภาคมจึงทรงบันทึก 2 ครั้ง ครั้งแรกในเวลาเช้า ทรงเล่าถึงเหตุการณ์เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม ดังทรงเล่าว่า “ฉันต้องเขียนเช้าวันนี้เป็นการใช้หนี้” (หน้า 95) และครั้งที่ 2 คือเวลาค่ำเพื่อบันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ในวันที่ 19 พฤษภาคม ส่วนวันที่ 22 พฤษภาคมนั้นทรงบันทึกในเวลาเช้าและบ่าย

ในการเล่าเรื่องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้รูปแบบเดียวกันทุกฉบับ กล่าวคือมีส่วนที่ระบุ “ฉบับที่” อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ถัดมาเป็น “วันและเดือน” ที่บันทึก เว้นแต่ฉบับที่ 1 เท่านั้นที่ทรงระบุสถานที่ที่บันทึกคือ “กรุงมาดริด” และระบุ “ปี” ที่บันทึกไว้ด้วย ดังนี้

ฉบับที่ 1

กรุงมาดริด

15 พฤษภาคม 2445

มีเวลาว่างอยู่สอง-สามนาทีก่อนที่จะนั่งลงเขียนข้อความสักสอง-สามบรรทัด เราออกเดินทางจากกรุงปารีสเมื่อวานนี้ เวลาเที่ยงวัน ออกจากสถานี เกย์ ดอเซย์ แห่งใหม่ ตรงที่เราขึ้นรถไฟนั้นอยู่ใต้ดิน แต่ถึงกระนั้นก็สะอาดน่าชม เพราะว่าเขาไม่ได้ให้รถจักรธรรมดาเข้าไปในนั้น...

(หน้า 87)

เนื้อความในพระราชบันทึกแต่ละฉบับมีดังนี้

ฉบับที่ 1 (15 พฤษภาคม 2445) กล่าวถึงการเดินทางด้วยรถไฟจากกรุงปารีสไปยังชายแดนของสเปน แล้วต่อรถไฟขบวนพิเศษไปยังสถานีมาดริด มีผู้มารับเสด็จไปยังพระราชวัง พระบรมราชินีนาถราชชนนี พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ Golden Fleece* ตอนค่ำมีงานเลี้ยงรับรอง และสุดท้ายกล่าวถึงที่พักระหว่างประทับอยู่ที่กรุงมาดริด

ฉบับที่ 2 (16 พฤษภาคม) กล่าวถึงเรื่องที่พระราชอาธิบดีอัลฟองโซ่ที่ 13 เสด็จออกประทับที่โตะเสวยอย่างเป็นทางการ จากนั้นเล่าเรื่องการไปเที่ยวชมถนนสายสำคัญในเมืองซึ่งประดับประดาอย่างงดงาม และกล่าวถึงลักษณะของหญิงชาวสเปน พระราชบันทึกฉบับนี้จบด้วยบัญชีรายพระนาม และรายนามของผู้แทนประเทศต่างๆ ที่มาร่วมงาน

ฉบับที่ 3 (17 พฤษภาคม) กล่าวถึงบรรยากาศของผู้คนที่มาร่วมพระ

*ในราชกิจจานุเบกษาฉบับลงวันที่ 8 มิถุนายน ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) มีประกาศเรื่อง “พระเจ้าแผ่นดินกรุงสเปนพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร” เนื้อความระบุว่า “ด้วยในการที่ได้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จไปทรงช่วยในการราชาภิเษกกรุงสเปนนั้น พระเจ้าแผ่นดินกรุงสเปน พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของกรุงสเปนชื่อ โกลเดนฟลีต แก่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 19 ร.ศ. 121: 166)

ราชพิธีราชาภิเษกที่รัฐสภา บรรยากาศของงานพระราชพิธี เหตุการณ์ที่มีชายผู้หนึ่งเข้าไปยังรถพระที่นั่งของพระราชอาธิบดี การเคลื่อนขบวนจากรัฐสภาไปประกอบพิธีทางศาสนาที่โบสถ์ การที่ยวชมถนนสายสำคัญ และพระราชทรงสนะที่มีต่อหญิงชาวสเปน

ฉบับที่ 4 (19 พฤษภาคม (เช้า)) กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันที่ 18 พฤษภาคม ได้แก่ การเยี่ยมชมกองสืบราชการลับของกระทรวงกลาโหม พิพิธภัณฑสถานทางวิศวกรรมศาสตร์ การร่วมพิธีวางศิลาฤกษ์ก่อสร้างอนุสาวรีย์พระเจ้าอัลฟองโซ่ที่ 12 การแสดงมหาอุปรากรที่โรงละครหลวง และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชายที่วิ่งไปยังรถพระที่นั่งของพระราชอาธิบดีและเปิดประตูรถเมื่อวันราชาภิเษก

ฉบับที่ 5 (19 พฤษภาคม (ค่ำ)) กล่าวถึงการทรงม้าไปในขบวนพระราชอาธิบดีเพื่อตรวจพลและสวนสนาม ตอนค่ำมีงานเลี้ยงรับรองที่พระราชวัง

ฉบับที่ 6 (20 พฤษภาคม) กล่าวถึงการตรวจแถวทหารกองพันทหารราบและการทอดพระเนตรโรงครัวของกรมทหาร การเสด็จไปร่วมงานเปิดแสดงรูปภาพ การทอดพระเนตรสงครามบุปผชาติ และการเสวยพระกระยาหารร่วมกับดยุคแห่งมิस्ताเออร์โมซาในเวลาค่ำ

ฉบับที่ 7 (22 พฤษภาคม (เช้า)) กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันที่ 21 พฤษภาคม ได้แก่ การรับเสด็จพระราชอาธิบดีที่เสด็จมาทรงเยี่ยมถึงที่ประทับ การเสด็จไปทอดพระเนตรพิพิธภัณฑศิลป์สมัยใหม่ การสู้วัว และการเสวยพระกระยาหารค่ำที่พระราชวัง การแสดงกิจกรรมแถวทหารที่ลานพระราชวังในวันส่งท้าย คณะราชทูตและผู้แทนถวายบังคมลาพระราชอาธิบดีและพระราชินีนาถราชชนนี

ฉบับที่ 8 (22 พฤษภาคม (บ่าย)) กล่าวถึงการเสด็จไปถวายบังคมทูลลาพระราชอาธิบดี พระราชินีนาถราชชนนี และพระบรมวงศานุวงศ์ในเวลาเที่ยง ตอนบ่ายทรงขับรถเล่นที่วังนอกของพระราชอาธิบดี

แม้พระราชบันทึกแต่ละฉบับจะเป็นเรื่องเล่าที่นำเสนอประสบการณ์รายวันก็จริง แต่เหตุการณ์ในแต่ละวันก็ร้อยเรียงเข้าด้วยกันเพราะเป็นการ

บันทึกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในโอกาสเดียวกัน ที่สำคัญเรื่องเล่าในพระราชบันทึกแต่ละฉบับยังเชื่อมโยงและจูงใจให้ผู้อ่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการรับรู้เหตุการณ์ เรื่องราว สภาพแวดล้อม และอารมณ์ความรู้สึกในบริบทเดียวกับผู้ทรงพระราชนิพนธ์ด้วย

พระราชบันทึกการเดินทางในฐานะเรื่องเล่าที่สะท้อนพระบุคลิกภาพ

ชีวิตมนุษย์เต็มไปด้วยเรื่องเล่าและการเล่าเรื่อง บันทึกเรื่องหนึ่งๆ มิได้ทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวให้ผู้อ่านรับรู้เท่านั้นว่ามีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นและเกิดขึ้นอย่างไร แต่ยังสามารถสะท้อนความเป็นตัวตนของผู้บันทึกได้ด้วย กล่าวได้ว่าภาพลักษณ์และบุคลิกภาพของผู้บันทึกนั้นเกิดขึ้นจากการประกอบสร้างของเรื่องเล่า เช่นเดียวกับพระราชนิพนธ์เรื่องราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน ผู้อ่านย่อมมิได้รู้เพียงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ระหว่างเสด็จพระราชดำเนินเยือนกรุงมาดริด ประเทศสเปน เท่านั้น แต่ยังได้รู้ถึงพระราชอัธยาศัย พระราชอุปนิสัย พระราชทรรศนะ พระราชนิยม ตลอดจนสิ่งที่โปรดและไม่โปรด พระราชบันทึกเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นพระบุคลิกภาพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ด้วย

เรื่องราวต่างๆ ในพระราชบันทึกเรื่องราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน ถือเป็นวรรณกรรมการเดินทาง (travelogues) เช่นเดียวกับวรรณคดีนิราศ บางลักษณะของไทยซึ่งเป็นทั้งบันทึกการเดินทาง บันทึกประสบการณ์ และบันทึกอารมณ์ความรู้สึก ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิประเทศ ภูมิอากาศ วัฒนธรรม บ้านเรือน วิถีชีวิตผู้คนตามที่พบเห็นและตามที่รู้สึก เนื้อความในพระราชบันทึกจึงผ่านการคัดสรร ตัดทอน และประเมินค่ามาแล้วจากผู้ทรงพระราชนิพนธ์ จึงอาจกล่าวได้ว่าบันทึกรายวันเกี่ยวกับการเดินทางเป็นอัตชีวประวัติรูปแบบหนึ่งที่แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวตนของผู้บันทึกกับเหตุการณ์หรือเรื่องราวในช่วงเวลาหนึ่งๆ ของชีวิต

พระราชบันทึกหลายตอนในเรื่องราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน แสดง

ให้เห็นความสนพระราชหฤทัยและความใส่ใจพระราชหฤทัยรายละเอียด เล็กๆ น้อยๆ ที่ผู้อื่นอาจมองข้ามหรือไม่ให้ความสำคัญ ตัวอย่างเช่นในงาน เลี้ยงต้อนรับคณะผู้แทนและคณะราชทูตจากประเทศต่างๆ เมื่อค่ำวันที่ 15 พฤษภาคม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล่าถึงเหตุการณ์ ในคืนนั้นไว้ว่า

[...] เมื่อคืนนี้เป็นครั้งแรกที่พระราชราชาธิบดีอัลฟองโซที่ 13 เสด็จ ออกประทับที่โต๊ะเสวยเป็นทางการ เพราะก่อนนั้น พระองค์หลีกเลี่ยง การกระทำเช่นนั้นเสมอมา. เมื่อคืนนี้ประทับตรงกันข้ามกับ พระราชชนนี ราชินีผู้สำเร็จราชการ และทรงปฏิบัติที่โต๊ะเสวยสม พระเกียรติ ไม่มีข้อบกพร่องเลย. พระองค์เสด็จเข้าไปยังห้องเสวย กับพระพี่นาง เจ้าหญิงแห่งอัลตูเรียส. พระพี่นางอีกองค์หนึ่งคือเจ้า หญิงคอนญา มาเรียเทเรซา ประทับเบื้องซ้ายของพระองค์ นอกจาก พระพี่นางสองพระองค์นี้ พระปิตุจฉาสองพระองค์ก็เสด็จมาด้วย [...]

(หน้า 89)

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล่าว่าพระ ราชาธิบดีเสด็จประทับที่โต๊ะเสวยอย่างเป็นทางการทั้งที่ทรง “หลีกเลี่ยง การกระทำเช่นนั้นเสมอมา” นั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบดีว่าเหตุใดพระราชราชาธิบดีจึงทรงหลีกเลี่ยง ที่จะประทับโต๊ะเสวยอย่างเป็นทางการ นอกจากนั้นยังทรงสังเกตว่าพระ ราชาธิบดีทรงปฏิบัติที่โต๊ะเสวยได้อย่างไร “สมพระเกียรติ ไม่มีข้อบกพร่อง เลย” ทั้งยังทรงจดจำด้วยว่าผู้ใดบ้างที่นั่งร่วมโต๊ะเสวยและนั่งในตำแหน่ง ใด ข้อมูลเหล่านี้หากไม่ทรงเป็นคนช่างสังเกตก็คงยากที่จะทรงจดจำและ ทรงบันทึกเช่นนั้นได้

สิ่งที่แสดงว่าทรงเป็นผู้ละเอียดรอบคอบปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด อีกครั้งจากบันทึกถวายพระนามและรายนามของคณะผู้แทนและคณะราชทูต รวม 40 คนที่มาร่วมงานพระราชพิธีราชาภิเษก ทรงแบ่งผู้ร่วมงานเป็น 3

กลุ่ม ได้แก่ เจ้านาย 11 พระองค์ เอกอัครราชทูตพิเศษ 9 คน และราชทูตพิเศษ 20 คน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เจ้านาย
(ตามลำดับอาวุโส)

1. ดยุก แห่งคอนนอต (บริเตนใหญ่).
2. แกรนด์ ดยุก วลาดิมีร์ อเล็กซานโดรวิช แห่งรัสเซีย.
3. ดยุก แห่งเอนัว (อิตาลี).
4. เจ้าชายอัลเบอर्ट แห่งปรัสเซีย, ผู้สำเร็จราชการแห่งบรันสวิก (เยอรมนี).
5. อาร์ชดยุก ชาร์ลส์ สตีเฟน แห่งออสเตรีย.
6. สยามมกุฎราชกุมาร.

...

(หน้า 90)

การที่ทรงบันทึกรายพระนามและรายนามดังกล่าวไว้แสดงว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นความสำคัญของข้อมูลนั้น แม้อาจจะทรงคัดลอกมาจากบัญชีที่พิมพ์แจกอย่างเป็นทางการก็ตาม* แต่การจดลงไว้ในพระราชบันทึกด้วยนั้น นอกจากจะช่วยเตือนความทรงจำแล้วยังเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่นำไปใช้อ้างอิงได้ในภายหลังด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและความช่างสังเกตยิ่งปรากฏในพระราชบันทึกอีกหลายตอน เช่น เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงตรวจเยี่ยมกรมทหารที่โรงพยาบาล “มาเรียคริสตินา” ได้ทอดพระเนตรการสวนสนาม ทหารที่แสดงในครั้งนั้นแต่งกายต่างกันตามกองร้อย ทรงเล่าลักษณะการแต่งกายไว้อย่างละเอียดจนเห็นภาพทั้งเครื่องแบบสนาม เครื่องแบบเต็มยศ เครื่องแบบครึ่ง

* หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้ลงเชิงอรรถไว้ท้ายเรื่องราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “คงจะได้ทรงลอกรายพระนามและรายนามจากบัญชีที่พิมพ์แจกเป็นทางการ” (หน้า 105)

ยศ และเครื่องแบบทำงานโยธา ดังนี้

[...]เขาสวนสนามให้ดู มีธงประจำกองและแถวด้วย. แต่ละกองพันจัดเป็น 4 แถว และแต่ละกองพันจัดให้กองร้อยที่ 1 แต่งเครื่องแบบสนาม, กองร้อยที่ 2 แต่งเครื่องสวนสนามเต็มยศ, กองร้อยที่ 3 ครึ่งยศ และกองร้อยที่ 4 เครื่องแบบทำงานโยธา, เครื่องแบบสนามนั้น มีเสื้อยาวสีน้ำเงิน กางเกงสีแดงมีแถบสีดำ หมวกแก๊ป มีผ้าใบสีขาวปิดผ้าพันแข้ง และรองเท้าทำด้วยผ้าใบและหนัง. มีเครื่องประกอบ คือเครื่องหลังผ้าใบสีดำ อีเตอร์และพลั่ว, เข็มขัดหนังสีขาว มีช่องลูกปืน 2 ช่อง ใส่กระสุนได้ 150 นัด. เครื่องแบบเต็มยศใช้เสื้อยาวและกางเกงสีแดงเช่นเดียวกัน หมวกแก๊ปสีเทา มีหนังสือดำอยู่ข้างบน ด้านหน้าปกขนนกเล็กๆ, มีผ้าพันแข้งและรองเท้า, เครื่องใช้เหมือนเครื่องแบบสนาม แต่ไม่มีอีเตอร์กับพลั่ว. เครื่องแบบครึ่งยศก็ไม่ผิดจากที่กล่าวมานี้มากนัก เป็นแต่ไม่มีขนนกที่หมวก และเครื่องประกอบมีแต่เข็มขัดและช่องลูกปืน. ส่วนเครื่องแบบสำหรับทำงานโยธานั้นง่ายที่สุด มีเสื้อสีน้ำเงินสั้นๆ กางเกงสีน้ำเงิน แถบแดง หมวกแก๊ปกลมๆ สีน้ำเงินขอบแดง. เครื่องแบบชนิดนี้ใช้เฉพาะในโรงทหารหรือในค่ายเท่านั้น.

(หน้า 99)

นอกจากนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงเป็นนักวิจารณ์ที่จริงจังและตรงไปตรงมา ดังปรากฏให้เห็นอยู่หลายตอนในพระราชบันทึก เช่น ในวันที่ 16 พฤษภาคม เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปตามถนนสายสำคัญ ทรงวิพากษ์วิจารณ์การแต่งหน้าและการแต่งกายของหญิงชาวสเปนว่า

[...] ผู้หญิงสเปนทุกๆ คนผัดหน้ามากไปสักหน่อย คงจะเป็นประเพณีกรรมัง. ฉันเห็นผู้หญิงแต่งตัวดีๆ ที่นี้เขาเอาแป้งประหน้าไว้

ทุกๆ คน. การแต่งตัวของหญิงสเปนนั้นคงจะยังเสร็จไม่ได้ถ้าเธอยังไม่ได้ผัดหน้า, เธอจะยอมไม่สวมถุงมือเสียดีกว่าไม่ได้ผัดหน้า. แต่นั่นแหละคงจะเกี่ยวกับความเคยชิน และธรรมเนียม และถ้าฉันอยู่ที่นี้จริงๆ แล้ว ก็คงไม่ยกปัญหาเรื่องแป้งผัดหน้ามาเป็นเรื่องสำคัญ. แต่ขณะนี้ฉันต้องสารภาพว่าฉันไม่ชอบ.

(หน้า 89)

อีกตอนหนึ่งคือเมื่อเสร็จสิ้นพระราชพิธีราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินกลับที่พัก แต่เกิดความวุ่นวายเพราะผู้คนบนท้องถนนมีจำนวนมาก ทำให้การเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทรงวิพากษ์วิจารณ์การทำหน้าที่ของตำรวจและทหารว่า “ตำรวจและทหารมีหน้าที่ควบคุมการจราจร, ควบคุมไม่สำเร็จ หรือไม่พยายามจะควบคุมอย่างใดอย่างหนึ่ง. ทุกๆ อย่างปล่อยให้ไปตามยถากรรม ดูจะเป็นลักษณะนิสัยของเชื้อชาติละติน.” (หน้า 93) หรือเมื่อเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรการต่อสู้วัว ไม่ทรงเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จัดให้มีกีฬาชนิดนี้ จึงทรงวิจารณ์ไว้ด้วยความสะเทือนพระทัยว่า

[...] ฉันไม่เข้าใจเลยว่าการต่อสู้วัวคงเป็นกีฬาอยู่ได้อย่างไร - กีฬาแบบทารุณแบบนี้ น่าจะสูญสิ้นไปพร้อมกับชาวโรมโบราณซึ่งกระหายเลือด. ยิ่งกว่านั้นก็คือ ฉันไม่เข้าใจว่า ทำไมผู้หญิงสเปนจึงไปดูการสู้วัว และชอบเสียด้วย [...] แต่กลางเนื้อก็ชอบกลางยา ภาชิตว่าอย่างนั้น และพวกชาวสเปนชอบอย่างนั้น. ฉันไม่ชอบอย่างนั้น ก็ดีแล้ว.

(หน้า 104)

เนื้อหาในพระราชบันทึกบางตอนแสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นศิลปินและมีพระอารมณ์อ่อนไหวเสมอต่อสิ่งที่ได้ทอดพระเนตรเห็น เช่น ขณะประทับรถยนต์พระที่นั่งได้ทอด

พระเนตรเห็นหญิงชาวสเปนหน้าตาต่างดงาม ทรงบันทึกไว้ว่า

[...] เราเห็นผู้หญิงหน้าตาสวยคนสองคน. ผู้หญิงสเปนนั้น ตามปกติก็หน้าตาดีอยู่แล้ว แต่น้อยอยากจะกล่าวว่า ที่งามก็ไม่เห็นบ่อยนัก. ที่สวยนั้นมีมาก แต่ที่งามจริงๆ นั้นหายากหน่อย. หญิงสเปนนั้นสำคัญอยู่ที่ดวงตา ซึ่งมีอะไรวิ้งวอนขอบกลอยู่ เมื่อเธอเหลียวมาดูเรารู้สึกว่าเราจะต้องหยุดหายใจเสียวครู่หนึ่งอย่างนั้นแหละ [...]

(หน้า 89)

พระราชบันทึกบางตอนยังแสดงให้เห็นพระราชทรศนะ พระอารมณ และความรู้สึกในฐานะที่เป็นพระราชวงศ์ชั้นสูง ดังทรงบันทึกว่า “หลังจากเสวยกลางวัน พระราชาของค็อน้อยชวนเจ้านายประเทศต่างๆ ไปห้องบิลเลียด [...] มีเฉพาะเจ้านายเท่านั้น ซึ่งดูๆ เหมือนครอบครัวใหญ่ๆ, เลิกเรื่องพิธีรีตองเรากลายเป็นมนุษย์ในชีวิตธรรมดาของเรา.” (หน้า 94) แสดงว่าการที่ทรงอยู่ในสถานะดังกล่าวทำให้ต้องทรงห่างไกลจาก “ชีวิตธรรมดา” ซึ่งหมายถึงชีวิตที่มีได้มีฐานันดรศักดิ์มากำกับ พระราชทรศนะลักษณะนี้ปรากฏอีกตอนหนึ่งเมื่อเสด็จไปเสวยพระกระยาอาหารตามคำกราบบังคมทูลเชิญของดยุคแห่งมิสตาเออร์โมซา ทรงบันทึกไว้ว่า

[...] เขาเชิญมาในวันนี้ฉันก็ยินดี. นอกจากนั้นฉันยังพอใจที่ได้มีโอกาสหนีจากงานพิธีต่างๆ กลับกลับมาเป็นตัวของตัวเอง [...] ตัวฉันเองสบายใจมาก เพราะรู้สึกว่าได้ก้าวลงมาจากสวรรค์ ซึ่งชะตากรรมได้จัดให้ฉันอยู่. ถ้าจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ฉันมีความสุขในเวลาที่ฉันหลุดพ้นจากการเป็นเจ้านายกลับมาเป็นมนุษย์ธรรมดา กับเขาคคนหนึ่ง

(หน้า 100)

การที่ทรงปรารถนาจะมี “ชีวิตธรรมดา” “เป็นตัวของตัวเอง” และ “ก้าวลงมาจากสวรรค์” นั้นย่อมบ่งบอกได้อย่างชัดเจนว่าพระบาทสมเด็จพระ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้สึกอย่างไรเมื่อต้องอยู่ในสถานภาพที่คนทั้งหลายเห็นว่าสูงส่ง ทั้งที่ทรงปรารถนาจะเป็นเพียง “มนุษย์ธรรมดา กับเขาคนหนึ่ง” เท่านั้น

จากเนื้อความในพระราชบันทึกจะเห็นได้ว่าเรื่องราวราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปนมีใจเรื่องเล่าที่ร้อยเรียงขึ้นเพื่อบันทึกเหตุการณ์และประสบการณ์การเดินทางเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ในการนำเสนอความเป็นตัวตน (Identity) เป็นการสร้างภาพแทน (representation) ที่แสดงให้เห็นอารมณ์ความรู้สึกของผู้ทรงพระราชนิพนธ์ด้วย กล่าวได้ว่าในอีกด้านหนึ่งพระราชบันทึกนี้เป็นเครื่องมือที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวใช้เพื่อทำความเข้าใจพระองค์เองผ่านการไตร่ตรอง กลับกรอง และทบทวนมาอย่างดีแล้ว ก่อนจะทรงบันทึกไว้ ทำนองเดียวกับที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์บันทึกประจำวันมาตั้งแต่พระชนมายุได้ 8 พรรษา* ดังนั้นการอ่านพระราชบันทึกส่วนพระองค์ ผู้อ่านจึงได้ประโยชน์มากกว่าการรู้เรื่องราวที่ทรงเล่า และหากอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์ ผู้อ่านก็จะเกิดอารมณ์ร่วมอันจะนำไปสู่การเข้าใจและเข้าถึงพระบุคลิกภาพของผู้ทรงพระราชนิพนธ์ได้

คุณค่าของพระราชนิพนธ์เรื่อง ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน

โดยทั่วไปสารคดีเป็นงานเขียนที่มุ่งนำเสนอข้อเท็จจริงเป็นหลักและความเพลิดเพลินเป็นรอง ดังนั้นสิ่งที่ผู้อ่านจะได้รับจึงมักเป็นคุณค่าด้านความรู้ความคิด แต่สารคดีที่ดีและมีคุณภาพควรให้คุณค่าด้านอารมณ์ด้วย พระราชบันทึกเรื่องราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน มีลักษณะและคุณสมบัติดังกล่าวครบถ้วน ในที่นี้จะกล่าวถึงคุณค่าอันโดดเด่น 3 ประการ ได้แก่ คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าด้านความรู้ความคิด และคุณค่าด้าน

* วรชาติ มีชูบท (2559: คำนำ) กล่าววาทพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มจดบันทึกประจำวันส่วนพระองค์มาตั้งแต่ทรงพระชนมายุ 8 พรรษา และทรงจดต่อเนื่องมาทุกวันตราบจนเสด็จสวรรคตเมื่อ พ.ศ. 2468

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์

ด้วยเหตุที่เรื่องราวสิทธิของพระเจ้ากรุงสเปน เป็นพระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื้อหาที่ทรงบันทึกไว้นั้นเมื่อเวลาผ่านไปจึงเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับประเทศสเปนได้ นอกจากนั้นด้วยความที่ทรงเป็นผู้ละเอียดถี่ถ้วน จึงได้ทรงบันทึกเรื่องราวที่เป็นเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยแทรกไว้ด้วย เรื่องราวดังกล่าวถือได้ว่าเป็นเกร็ดประวัติศาสตร์สำหรับผู้อ่านและผู้ศึกษาในสมัยต่อมา ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ทรงนำเสนอผ่านความสนทนสมส่วนพระองค์กับพระราชอาธิบดีอัลฟองโซที่ 13 ดังปรากฏอยู่หลายแห่งในพระราชบันทึก เช่น วันแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ถึงพระราชวังในกรุงมาดริด ทรงบันทึกไว้ว่า

[พระราชอาธิบดี] ขวนให้ฉันเลี้ยงออกไปเพื่อถามข่าวคราวถึงเจ้านายของไทยที่ได้ทรงพบปะเมื่อปี 2440 เมื่อฉันกราบทูลพระองค์ฉันก็ต้องใช้ศัพท์ “ยัวแมเจสติ” แต่พระองค์ยกพระหัตถ์ขึ้นห้าม และรับสั่งว่า “ทำไมจะต้องเรียกหม่อมฉันอย่างนั้น.” รับสั่งเป็นเชิงต่อว่าด้วยว่า “เมื่อเสด็จมาที่นี่เมื่อปี 2440 หม่อมฉันชื่ออัลฟองโซ, ขอให้หม่อมฉันเป็นอัลฟองโซต่อไปเถิด.” เราสองคนรู้จักกันดีพอที่จะเรียกกันด้วยชื่อตัวไม่ใช่หรือ?” [...]

(หน้า 88)

สำหรับผู้ใกล้ชิดสนิทสนมกัน ความเป็นทางการหรือพิธีรีตองต่างๆ ย่อมลดลงไปเป็นอันมาก การที่พระราชอาธิบดีทรงขอมิให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกราบทูลด้วยคำว่า “ยัวแมเจสติ” แต่โปรดให้เรียกว่าอัลฟองโซนั้นเป็นเพราะทรง “รู้จักกันดีพอที่จะเรียกกันด้วยชื่อตัว” นอกจากนั้นยังมีเหตุการณ์อื่นอีกหลายตอนที่แสดงให้เห็นว่าทั้ง

สองพระองค์มีความสัมพันธ์อันดีและผูกพันกันมาก เช่น เมื่อพิธีราชาภิเษกที่รัฐสภาผ่านพ้นไปแล้ว ในงานเลี้ยงคืนนั้นพระราชอาชิตีได้ “พระราชทานช็อกโกแลตให้แก่มิตรหนึ่ง” (หน้า 94) ครั้นเสด็จไปทอดพระเนตรมหาอุปการาทิโรงละครหลวง พระราชอาชิตีก็โปรดให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ด้านหลังของพระองค์ ทั้งยัง “ทรงเหลียวมาทอดพระเนตรบ่อยๆ” (หน้า 96) และเมื่อรู้ว่าต่างฝ่ายต่างเพื่อหนายการแสดงมหาอุปการาทิโรง พระราชอาชิตีก็ทรงชักชวนพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เลี้ยงไปประทับที่ห้องอื่นด้วยกัน หรือเมื่อคราวเสด็จไปทอดพระเนตรการสู้วัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบันทึกไว้ว่าพระราชอาชิตี “ชวนให้ฉันไปนั่งข้างๆ. นี่ก็อีกครั้งหนึ่ง เหมือนเมื่อไปดูมหาอุปการาทิโรงที่พระราชอาชิตีให้เกียรติแก่ฉันในที่ชุมนุมซึ่งฉันย่อมรู้สึกพอใจมาก” (หน้า 101) หรือแม้แต่ในคราวที่ทรงม้าตรวจแถวทหารและสวนสนาม พระราชอาชิตีก็เป็นผู้เลือกม้าทรงให้ ดังที่ทรงบันทึกว่า “ม้าของฉันเป็นม้าอาหรับสีขาว ไม่สูงนัก รูปร่าง ว่ากันว่าเป็นม้าตัวโปรดของอัลฟองโซ. พระราชอาชิตีทรงเลือกให้ฉันเองตั้งแต่วันก่อน” (หน้า 97)

ในวันที่ 21 พฤษภาคม ก่อนวันที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินกลับ พระราชอาชิตีเสด็จมาถึงที่ประทับเพื่อทรงเยี่ยมและ “เพื่อทรงขอบใจในการที่ฉันมาร่วมงานพิธีเป็นเกียรติยศแก่พระองค์. พระองค์ยังได้ขอให้ฉันนำความกราบบังคมทูลพระพุทธรูปเจ้าหลวงระลึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ส่งฉันมา. ในที่สุดก็ได้ทรงเชิญให้ฉันไปนั่งโต๊ะเสวยค่ำวันนั้น” (หน้า 101) ในครั้งนั้นมีผู้ตามเสด็จพระราชอาชิตีมาเพียงคนเดียว แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นการเสด็จส่วนพระองค์ มิได้เสด็จมาในฐานะพระราชอาชิตีแห่งกรุงสเปน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงซาบซึ้งในมิตรภาพระหว่างพระองค์กับพระราชอาชิตีอัลฟองโซ่ที่ 13 เป็นอย่างยิ่ง และทรงห่วงใยพระราชอาชิตีผู้ยังทรงพระเยาว์ซึ่งขณะนั้นมีพระชนมายุเพียง 16 พรรษาว่าอาจประสบปัญหาในการปกครองประเทศ ดังความตอนหนึ่งใน

พระราชบัณฑิตฉบับสุดท้ายว่า

[...] มิตรภาพซึ่งอัลฟองโซที่ 13 ให้แก่ฉันนั้น เป็นสิ่งที่ซาบซึ้ง
ตรึงใจที่สุดในการมาครั้งนี้. สงสารพระราชชายผู้เยาว์ ภารกิจของ
พระองค์จะไม่่ง่ายนัก. สเปนเป็นประเทศที่ปกครองยาก. เมื่อภารกิจ
ยังยากสำหรับผู้ใหญ่ สำหรับพระองค์ผู้มีพระชนมายุเพียง 16 พรรษา
จะเป็นอย่างไร? ปราซาเดส มาเตโอ ซากัสตา, อรรถมหาเสนาบดี
ปัจจุบันเป็นผู้ที่สามารถยิ่งคนหนึ่งของสเปนในยุคปัจจุบันนี้ แต่ก็แก่
ลงทุกวัน. ถ้าสิ้นผู้นี้แล้วจะเป็นอย่างไร? ไม่มีใครกล้าเดา. คิดๆ ตุ๊กก็ยัง
ไม่แลเห็นความสว่าง ได้แต่รอ - และมีความหวังเท่านั้น!*

(หน้า 105)

นอกจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแล้ว
เนื้อความบางตอนยังเป็นเกร็ดประวัติศาสตร์ซึ่งอาจหาอ่านได้ยากจากหลัก
ฐานประเภทอื่น เช่น เรื่องที่มีชายผู้หนึ่งวิ่งไปเปิดประตูถยนต์พระที่นั่ง
ของพระราชอาคันตุกะจะเสด็จฯ ไปยังรัฐสภาเพื่อประกอบพิธีราชาภิเษก
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบันทึกข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชาย
ผู้นั้นไว้ในอีก 2 วันหลังเกิดเหตุการณ์ว่า

[ชายผู้นั้น] เป็นคนบ้านี่เอง รู้จักกันดีในวงพระราชสำนัก.
เป็นระยะเวลานานพอควรที่ชายผู้นี้คิดเอาเองว่ารักกันอยู่กับพระพี่นาง
มาเรีย เทเรซา. เขาเขียนจดหมายไปถึง 2-3 ฉบับ และไม่ได้รับตอบ.
คิดไปว่าที่พระพี่นางไม่ตอบนั้น เป็นเพราะพระราชินี มาเรีย คริสตินา
ทรงห้ามไว้ [...] เขาประสงค์ที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ขอสมรสกับ
พระพี่นาง, แต่เขาก็ถูกจับไป [...]

* หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล (2531: 7) เคยให้สัมภาษณ์ถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “การเสด็จสเปนนั้น เสด็จ
ทรงร่วมงานราชาภิเษกของพระเจ้า Alfonso XIII ซึ่งชันชานน้อยกว่าพระองค์ท่าน 4-5 ปี ทรง
แสดงความเป็นห่วงกษัตริย์องค์น้อยว่าอ่อนเยาว์มาก พระชนมายุเพียง 16 ชันษาเท่านั้น เกรงจะ
เอาพระองค์ไม่รอด ซึ่งกาลต่อมาก็เป็นจริงตามที่ทรงคาดไว้ เกิดเรื่องราววุ่นวายในสเปน ต้องเสด็จ
ลี้ภัยและสิ้นพระชนม์ที่โรม”

คุณค่าด้านความรู้ความคิด

ความรู้ความคิดที่ปรากฏในพระราชบันทึกเรื่องราวราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปนมีอยู่หลายตอน ทั้งความรู้เกี่ยวกับสถานที่ วัฒนธรรมการแต่งกาย ขนบประเพณี และเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยต่างๆ ตัวอย่างเช่นในการประกอบพิธีราชาภิเษก พระราชาธิบดีทรงเครื่องแบบนายพลเอกพิเศษของทหารบก เสด็จโดยรถพระที่นั่งออกจากพระราชวัง เมื่อถึงบริเวณพิธีในรัฐสภา “ทรงก้มพระเศียรรับค่านับไปทางหน้าก่อน แล้วหันมาทางเจ้านายต่างประเทศและเอกอัครราชทูตพิเศษ และในที่สุดทรงหันไปทางผู้แทนและผู้อื่นที่อยู่ ณ ที่นั้น” (หน้า 92) ทรงกล่าวให้สัตย์ปฏิญาณ ลงพระปรมาภิไธยต่อคำสัตย์ปฏิญาณนั้นแล้วเสด็จฯ ไปยังโบสถ์ซานฟรานซิสโก เอล กรัน เด (เซนต์ฟรานซิส ผู้ยิ่งใหญ่) เพื่อทรงประกอบพิธีทางศาสนา เมื่อขบวนเสด็จถึงโบสถ์แล้ว คาร์ดินัล อาร์ชบิชอป และผู้มีศักดิ์สูงทางศาสนาเดินนำพระราชราชาธิบดีไปยังราชบัลลังก์ที่จัดไว้ จากนั้นจึงเป็นการประกอบพิธีทางศาสนา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบันทึกไว้ว่า “พิธีทางศาสนา นี้งดงามมาก การร้องเพลงก็วิเศษมาก รววกับว่าได้ไปชมมหาอุปรากร. พิธีประกอบด้วยสวดขอขอบคุณพระเจ้า, สวด ‘เต เดอุม’ และ ‘ปาเตอร์ นอสเตอร์’ ซึ่งยี่สิบนาทีกว่าๆ ก็เสร็จ” (หน้า 93)

นอกจากนี้ในพระราชบันทึกยังกล่าวถึงธรรมเนียมอื่นๆ อีก เช่น การเสด็จในเวลาค่ำโดยรถหลวง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล่าว่า “ข้ากลับจากพระราชวัง เราขึ้นรถเทียมลามาอยู่ที่พัก ซึ่งออกจะเข้าที่มาก [...] เป็นประเพณีสำหรับรถหลวง จะต้องเทียมลาแทนม้าในเวลาค่ำคืน.” (หน้า 89) ธรรมเนียมการเฉลิมฉลองด้วยการประดับประดาบ้านเรือน เช่น “ถนนสายสำคัญประดับด้วยธงทิวและสายรุ้ง, และเห็นบ้านหลายแห่งห้อยผ้าปักงามๆ ไว้ที่หน้าต่าง. เมืองทั้งเมืองตกแต่งประดับประดาสำหรับงานฉลองครั้งนี้ และทุกคนแต่งตัวชุดไปเที่ยวออกมาเที่ยว”

(หน้า 89) ทั้งยังมีเกร็ดความรู้อีกว่าชาวสเปนจะมีไม้ขีดไฟหรือสูบซิการ์ได้ ต่อเมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้วตั้งความต่อนึงว่า “[พระราชอาธิบดี] ได้รับอนุญาต ให้มีไม้ขีดไฟ เพราะพระองค์เพิ่งจะพ้นจากภาวะเป็นเด็กตามกฎหมายเมื่อ ได้ทำพิธีที่รัฐสภาแล้ว.” (หน้า 94)

เรื่องใดที่ทรงเห็นว่าเป็นเรื่องแปลกและน่าสนใจก็ทรงบันทึกไว้ด้วย เช่น วิธีการทำอาหารของโรงครัวในกรมทหาร ทรงบันทึกว่า “นายทหารคนหนึ่งชี้ให้เราดูหม้อใหญ่ๆ [...] ให้เราดูกุญแจที่ปากหม้อ [...] แล้วเขาก็อธิบายให้เราฟังว่า วิธีหุงต้มคือเอาของสดใส่ลงไปในหม้อตั้งแต่ 2.00 ก.ท. แล้วก็ใส่กุญแจเสีย, ปล่อยให้หม้อนั้นทำการต่อไป, พอจะถึงเวลาอาหารกลางวัน นายทหารผู้น้อยก็ไปไขกุญแจ และก็มีอาหารพร้อมที่จะรับประทานได้!” (หน้า 99) วิธีการทำอาหารดังกล่าวนี้นั้นนายทหารคนหนึ่งเป็นผู้คิดขึ้น “เพื่อป้องกันไม่ให้ใครขโมยอาหารในเวลากลางคืน.” (หน้า 99)

เรื่องใดที่คนต่างชาติต่างวัฒนธรรมอาจไม่เข้าใจก็ทรงอธิบายไว้เพื่อเป็นความรู้ด้วย เช่น เรื่องการสู้ว ทรงบันทึกไว้ว่า “ก่อนที่จะเล่าเรื่องการเดินทางเมื่อวานนี้ ฉันเห็นควรจะบรรยายว่าตามปกติการสู้วเป็นอย่างไรก่อน” (หน้า 101) จากนั้นก็ทรงอธิบายอย่างละเอียดตั้งแต่เรื่องสถานที่สู้ว ผู้ทำหน้าที่ประธานการสู้ว ผู้เป่าเตรสัญญาณ ปิกาดอร์ (ผู้ถือหอกทำหน้าที่แทงวัว) มาตาดอร์ (ผู้แสดงประกอบทำหน้าที่ล่อวัวไปทางอื่น) บันเดรียโร (ผู้ถือหอกสั้นทำหน้าที่แทงต้นคอวัวให้อ่อนแรง) เอสปาดา (ขุนกระบี่ทำหน้าที่สังหารวัว) และขั้นตอนการสู้ว ดังตัวอย่างที่ทรงเล่าถึงหน้าที่ของบันเดรียโรต่อไปนี้

[...] พวกนี้ถือ “บันเดรีย” ซึ่งเป็นหอกสั้นๆ ผูกริบบิ้นที่สวยงาม, แต่ละคน (มักแสดงเป็นคู่เสมอ) ถือบันเดรียมือละอัน [...] วิธีการคือล่อวัวให้วิ่งเข้ามาขวิด แต่เขาจะขยับหลบให้พ้น ขณะเดียวกันก็ตีแทงหอกสั้นทั้งสองอันนั้นเข้าที่หลังต้นคอวัว, ถ้าวัวอาละวาดไล่เขา เขาก็จะกระโดดข้ามกำแพงที่อยู่โดยรอบหนีไป,

ขณะเดียวกันมาตาตอร์ก็จะเข้ามาช่วยล่อด้วยเล่ห์คลุ้มให้ว้าวหันไปทางอื่น. ถ้าบันเดรียโรปฏิบัติการณ์นี้ได้ดี ผู้ชมจะปรบมือและโห่ร้องด้วยความพอใจ และบันเดรียโรจะออกมารับการชมเชย โดยเปิดหมวกคำนับไปโดยรอบ [...]

(หน้า 102)

คุณค่าด้านวรรณศิลป์

สารคดีที่ดีมีลักษณะเช่นเดียวกับวรรณกรรมประเภทอื่น คือนอกจากจะมีเนื้อหาแปลกใหม่ มีกลวิธีการประพันธ์ที่น่าสนใจแล้ว สิ่งที่จะช่วยให้เรื่องนั้นชวนอ่านชวนติดตามได้มากขึ้นก็คือภาษาและสำนวนโวหารที่มีวรรณศิลป์ ก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกแก่ผู้อ่าน แม้เป็นการเล่าเรื่องธรรมดา แต่ถ้าผู้ประพันธ์เขียนอย่างเป็นลำดับและบรรยายหรือพรรณนาให้เห็นภาพได้ชัดเจนก็จะทำให้งานเขียนเรื่องนั้นๆ มีความน่าสนใจได้มากขึ้น ในเรื่อง **ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน** เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปชมสงครามบุปผชาติ ทรงบันทึกเหตุการณ์ไว้อย่างเป็นลำดับ เห็นภาพ และเข้าใจได้ง่ายดังนี้

[...] เราขึ้นไปนั่งบนที่ยกพื้น มีรถแล่นผ่านทั้งสองข้าง รถเหล่านี้ตกแต่งด้วยดอกไม้อันสวยงาม และมักมีนางงามนั่งมาบนรถนั้นด้วย. เราไม่ต้องนำดอกไม้ไปเลย เพราะเมื่อรถแล่นผ่านเราไป เขาก็ขว้างดอกไม้ลงมาที่เรามากมายก่ายกอง. เริ่มด้วยเรายอมเป็นเป้าให้ผู้หญิงเหล่านั้นขว้างดอกไม้ลงมา แล้วเราก็แก้งลังหลบเสียไม่ให้ขว้างถูก. หลังจากนั้นเราก็ยิ่งตอบขึ้นไปบ้าง ไขกระสุนที่เขายิงเรามา นั่นเอง. แน่ละ ผู้หญิงคนไหนสวย เขาจะต้องถูกยิงมากกว่าคนอื่น, เป็นเรื่องสนุกสวยงาม และทุกคนย่อมพอใจ [...]

(หน้า 99-100)

เมื่อเสด็จไปทอดพระเนตรการตกแต่งไฟในเวลาค่ำ ทรงเห็นหญิงงาม

ผู้หนึ่งท่าทางเป็นผู้ดี ทรงแสดงความรู้สึกไว้ด้วยลีลาโวหารชวนฝันว่า “นี่ก็อยากจะตามเธอไปเสียแล้ว แต่ระลึกถึงหน้าที่และฐานะของตัวเอง, ฉันก็ต้องปล่อยให้อเธอหายลับไปจากสายตาคด้วยความเสียดาย. อาจเป็นเพราะเดือนหงายก็ได้ที่ทำให้ฉันรู้สึกเช่นนั้น. พระจันทร์นี้ทำให้เราเห็นอะไรๆ สวยงามและสร้างอารมณ์รักให้เรา. แต่ฉันก็รับรองได้ว่าหญิงคนนี้งามจริงๆ งามเอง ไม่ใช่เพราะว่าพระจันทร์ทำให้งามดอก.” (หน้า 94) หรือเมื่อเสด็จไปชมงานแสดงรูปภาพตามห้องต่างๆ ได้ทรงพรรณนาความรู้สึกไว้ว่า “มีคนนำดอกไม้สดมาโปรยไว้โดยทั่วไป. ในชั้นต้นกลิ่นก็หอมดี แต่ในไม่ช้าคนก็ย้ายไปบนดอกไม้ ซึ่งแย่มาก นำสมเพศด้วยซ้ำไป.” (หน้า 99)

บางตอนทรงใช้โวหารภาพพจน์เพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจน เช่น เมื่อเสด็จไปชมมหาอุปการที่โรงละครหลวงในเวลาค่ำ ทรงเปรียบนักแสดงและผู้ชมการแสดงไว้ตอนหนึ่งว่า “เรา่วงนอนมากขึ้นและไม่เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น. พยายามจะบังคับตัวเองให้อยู่ได้พักหนึ่ง จนกระทั่งอนุสาวรีย์เดินได้อยู่บนเวที ซึ่งน่าประหลาด และทำให้เราอดหัวเราะไม่ได้. คนเขาคงอยากจะทำให้เรานั่งเป็นสง่า ไม่หัวร่อต่อกระซิก แต่เป็นเรื่องยากที่จะระวังการหัวเราะ เพราะเราเป็นปุถุชน ไม่ใช่หุ่นขี้ผึ้ง.” (หน้า 96) การเปรียบนักแสดงและผู้ชมกับ “อนุสาวรีย์เดินได้” และ “หุ่นขี้ผึ้ง” นั้นก็เพื่อแสดงแนวคิดที่มนุษย์ทุกคนต่างมีชีวิตจิตใจ มีใจวัตถุที่สร้างขึ้นมาอย่างปราศจากชีวิต การบังคับผู้ชมให้นั่งอยู่นิ่งๆ นั้นจึงเป็นเรื่องที่ขัดธรรมชาติของมนุษย์

บางครั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็แสดงพระราชทรรศนะเชิงลบอย่างได้อารมณ์และสื่อความได้ชัดเจน ดังเช่นในงานเลี้ยงคืนหนึ่ง มีผู้ร่วมงานจำนวนมากจนเบียดเสียดกัน พระองค์ทรงคิดคำขึ้นเปรียบเทียบได้อย่างเห็นภาพว่า “คิดหาคำที่มีความหมายว่า เบียด-กระแทกแล้วผสมกันให้เข้าสนิท นั้นแหละจะได้ความหมายของการเลี้ยงรับรองวันนี้!” (หน้า 98) บางตอนทรงพรรณนาบรรยากาศในงานซึ่งมีผู้คนจำนวนมากไว้ได้อย่างมีสีสันและมีชีวิตชีวาว่า “ร้อนด้วย และอากาศอับถึงกับอึดอัด. มีกลิ่นน้ำหอมอยู่ในอากาศ หรือลอยตกค้างอยู่ ฉันไม่ชอบเลย.

กลืนน้ำหอมกลืนเดียนั้นไม่เป็นไร แต่หลายๆ กลืนปนกัน มากเกินไปเสียแล้ว.” (หน้า 98)

จากคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ด้านความรู้ความคิด และด้านวรรณศิลป์ที่กล่าวถึงข้างต้นย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระปรีชาสามารถยิ่งในการประพันธ์ ทรงเลือกใช้ถ้อยคำและความเปรียบที่สื่อทั้งเรื่องราว ความคิด และอารมณ์ได้เป็นอย่างดี สิ่งที่ทรงถ่ายทอดไว้ในเรื่องราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน จึงน่าสนใจควรค่าแก่การอ่านและการศึกษาอย่างยิ่ง

สรุป

ราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน เป็นพระราชบันทึกที่รายวันเกี่ยวกับการเดินทางที่บอกเล่าเรื่องราวและอารมณ์ความรู้สึกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งเสด็จเยือนกรุงมาดริด ประเทศสเปน นอกจากจะนำเสนอเรื่องราวและเหตุการณ์ตามพระราชทรงสนะแล้ว พระราชบันทึกนี้ยังสะท้อนให้เห็นพระบุคลิกภาพของผู้ทรงพระราชนิพนธ์ด้วย และด้วยเหตุที่พระราชนิพนธ์เรื่องนี้เล่าเรื่องได้อย่างชัดเจนและสื่ออารมณ์ความรู้สึกได้ดี ผู้อ่านจึงสามารถรับรู้เรื่องราวต่างๆ ได้อย่างเป็นลำดับ ทั้งยังได้รับอรรถรสในขณะที่อ่านไปพร้อมกัน ที่สำคัญเรื่องราชาภิเษกพระเจ้ากรุงสเปน มิได้ทำหน้าที่สื่อสารข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประสบการณ์ ความทรงจำ หรืออารมณ์ความรู้สึกเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ในการแสดงอัตลักษณ์ผ่านการทำความเข้าใจตนเองของผู้ทรงพระราชนิพนธ์ และเป็นพื้นที่สำหรับผู้อ่านในการเรียนรู้ เข้าใจ และเข้าถึงพระบุคลิกภาพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย

บรรณานุกรม

- ราชกิจจานุเบกษา, 2445. “พระเจ้าแผ่นดินกรุงสเปนพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร.” ใน *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 19 (8 มิถุนายน ร.ศ. 121): 166.
- ราชบัณฑิตยสถาน, 2552. *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วรชาติ มีชูบท, 2559. *เบื้องลึก เบื้องหลัง ในพระราชบันทึกเรื่อง “ประวัติต้นรัชกาลที่ 6”*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2550. “อธิบายถึงเรื่องเที่ยว.” ใน *เรื่องเที่ยวที่ต่างๆ ภาค 1-5*, 20-31. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- สรตี ใจสะอาด, 2542. *จดหมายเหตุรายวัน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: ต้นเค้าการเขียนสารคดีท่องเที่ยวยุคแรกของไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล, 2531. “บทสัมภาษณ์ฯพณฯ ม.ล. ปิ่น มาลากุล.” *วารสารวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 10, 2 (พฤศจิกายน 2531): 2-11. (วงศ์สว่าง เข้าวัด, ยุพิน จันทร์เจริญสิน และเรื่องศรี จุลละจินดา เป็นผู้สัมภาษณ์ ณ ห้องพระนล หอวิชาวรรณกรรมสามเสน กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2531)
- Vajiravudh, His Majesty King, 2007. *The Spanish Coronation, Le Couronnement Espagnol, ราชอาณาจักรพระเจ้ากรุงสเปน*. 2nd (revised edition). Bangkok: The Fine Arts Department.

